

Ս. Կառապետյան
ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԴԵՐԸ ՄԻՈՒ-
ԹԵՆԱԿԱՆ ՌԵՍՊՈՒԲԼԻԿԱՆԵՐՈՒՄ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՄ՝

Այս տարի լրանում է Սովետական Միության Գիտությունների Ակա-
դեմիայի 220-ամյակը։

Տաղանդավոր ողու ժողովուրդը, Սովետական Միության բոլոր ժողո-
վուրդները մեծագույն հրձվանքով են նշում այդ հոբելյանը։ Ռուսական
և ապա ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիան իր գոյության 220 տարիների
ընթացքում անգնահատելի դեր է խաղացել ոչ միայն ողու ժողովրդի ու Սո-
վետական երկրի մյուս ժողովուրդների դիտական մտքի զարգացման գոր-
ծում։ Մեծ է նրա դերը նաև համաշխարհային գիտության զարգացման
գործում։

Հիմնադրվելով Պետրոս Մեծի կողմից 1724—25 թվականներին, Ռու-
սական Ակադեմիան իր գոյության ընթացքում անցել է իրոք որ փառա-
վոր մի ուղի, միշտ հարազատ մնալով ժողովրդի շահերին ծառայելու իր
կոչմանը։ Մեր մեծ հայրենիքը երբեք չի մոռանա այն ծառայությունները,
որ Գիտությունների Ակադեմիան մատուցել է մեր անձայրածիր երկրի
հարուստ ընդերքի ուսումնասիրության, նրա պարունակած անսահման հա-
րստությունների հայտագործման ու շահագործման ասպարեզում, ողու և
սովետական մյուս ժողովուրդների կուլտուրայի զարգացման ասպարե-
զում։

Իր զարգացման ընթացքում շատ էտապներ է անցել Գիտությունների
Ռուսական Ակադեմիան, սակայն նրա գործունեության ամենաբեղմնավոր
էտապը սկսվեց Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ ռեոլուցիայի հաղթա-
նակից հետո, սովետական իշխանության տարիներին։

Գիտությունների Ակադեմիայի կյանքում պատմական նշանակույթուն
ունեցավ Սովետական Կառավարության 1925 թ. որոշումը Գիտությունների
Ռուսական Ակադեմիան ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիա վերանվանե-
լու մասին, ինչպես նաև 1934 թ. որոշումը Ակադեմիան ՍՍՌՄ Ժողկոմսո-
վետի իրավասությանը հանձնելու և այն Լենինգրադից Մոսկվա փոխադրե-
լու մասին։ Խոշոր պետական նշանակույթուն ունեցող այդ որոշումը բխում
էր Ակադեմիան կենտրոնական կառավարական օրգաններին մոտեցնելու,
նրանց ավելի լավ սպասարկելու, ինչպես նաև իր՝ Ակադեմիայի աշխա-
տանքներն ավելի բեղմնավոր զարձնելու անհրաժեշտությունից։

Եվ իրոք, այդ ժամանակից սկսած Ակադեմիան անմիջապես կապվեց
ՍՍՌՄ Կառավարության հետ, մի օրգանի, որը ղեկավարում է երկրի ողջ

¹ Չեկուցված է 1945 թ. հունիսի 8-ին ՀՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի Լեդ-
հանուր Ժողովի նիստում՝ նվիրված ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի 220-ամյակին։

տնտեսական, կուլտուրական ու քաղաքական կյանքը, նրա սոցիալիստական շինարարությունը: Կառավարությունն էլ իր հերթին հնարավորություն ստացավ ամենօրյա ղեկավարություն և օգնություն ցույց տալու Ակադեմիային:

Այն նոր խնդիրները, որոնք Ակադեմիայի առաջ ծառացան մեր երկրի սոցիալիստական վերակառուցման շրջանում, իրենց լիակատար արտահայտությունը գտան Գիտությունների Ակադեմիայի նոր կանոնադրության մեջ, որն ընդունվեց Ակադեմիայի 1935 թ. նոյեմբերյան սեսիայի կողմից և հաստատվեց Ժողկոմսովետի նույն թվի նոյեմբերի 23-ի որոշումով: Այդ նոր կանոնադրությունը Սովետական Միության գիտական մտքի կենտրոնի առաջ խնդիր դրեց՝ Ակադեմիայի շուրջը համախմբել երկրի ականավոր գիտնականներին, հնարավորություն ստեղծել աճող երիտասարդ գիտնականների գիտական գործունեության ծավալման համար, ուսումնասիրել և զարգացնել համաշխարհային գիտական մտքի նվաճումները, հետևողականորեն օգտագործել գիտության նվաճումները նոր, անդասակարգ սոցիալիստական հասարակարգի ստեղծմանը նպաստելու համար, ուսումնասիրել երկրի բնական հարստություններն ու արտադրողական ուժերը և նպաստել դրանց ռացիոնալ ու նպատակահարմար օգտագործմանը, ուսումնասիրել մարդկության կուլտուրական ու տնտեսական նվաճումները և նպաստել դրանց ժամանակին ու ռացիոնալ ձևով օգտագործելուն սոցիալիստական հասարակության կառուցման գործում: Ընկեր Մուտովը նոր կանոնադրությունը հաստատելու կապակցությամբ ունեցած իր ելույթում այսպես գնահատեց նրա նշանակությունը. «Ակադեմիայի ընդունած նոր կանոնադրությունը աչքի է ընկնում իր կառուցվածքի պարզությամբ և ձևական մանրամասնությունների բացակայությամբ. նոր կանոնադրության առավելությունն այն է, որ նա ամբողջովին իսկական Սովետական Ակադեմիայի կանոնադրությունն է, որ նա ազատում է Ակադեմիան մի շարք արխայիկ մնացուկներից: Բանը նրանում է, որ Գիտությունների Ակադեմիան դառնում է սովետական գիտության իսկական կենտրոն, ինչպիսին մինչև այսօր չի եղել...»

Մենք ուզում ենք, որպեսզի Գիտությունների Ակադեմիան կատարի կանոնադրության մեջ նշված խնդիրը—նպաստի տեսական, իսկ դրա հետ միասին նաև կիրառական գիտությունների զարգացմանը ՍՍՌՄ-ում և մոտիկից կապվի երկրի սոցիալիստական շինարարության կարիքների հետ:

Այդ ժամանակից անցել է տասը տարի: Մենք գոհունակությամբ կարող ենք նշել, որ Գիտությունների Ակադեմիան պատվով է կատարել իր առաջ դրված այդ պատասխանատու և շնորհակալ խնդիրները: Ակադեմիայի ինստիտուտներում և լաբորատորիաներում ներկայումս աշխատում են մոտ 10.000 գիտ. աշխատակիցներ, ակադեմիկոսներ, թղթակից անդամներ:

Այդ տարիներն առանձնապես բեղմնավոր էին միութենական ուսպուր-լիկաներում գիտական օջախներ ստեղծելու տեսակետից:

Իրականացնելով Սովետական կառավարության և բոլշևիկյան պատիայի լենինյան-ստալինյան ազգային քաղաքականությունը, Գիտությունների Ակադեմիան, նրա ներկայիս պրեզիդենտ ակադեմիկոս Կոմարովի ակտիվ նախաձեռնությամբ, ձեռնամուխ է լինում ազգային ուսպուր-լիկաներում, երկրի տարբեր ծայրերում Միութենական Գիտությունների

Ակադեմիայի մասնաճյուղեր և բաղանիք ստեղծելու գործին: Եվ ահա մեկը մյուսի հետևից բացվում են ՄՍՌՄ-ի Գիտությունների Ակադեմիայի մասնաճյուղեր (Ֆիզիկայի)՝ Վրաստանում, Ադրբեջանում, Հայաստանում, Դաղստանում, Տաջիկստանում, Ուզբեկստանում: Ակադեմիայի բաղանիք և հենակետեր են ստեղծվում հեռավոր հյուսիսում, Ուրալում, Հեռավոր Արևելքում ու Երկրի այլ մասերում:

Անցած տասնամյակի ընթացքում այդ երիտասարդ գիտական հաստատությունները մի կողմից մեծ ծառայություններ մատուցեցին սովետական առաջավոր գիտության զարգացման գործին, Ակադեմիայի հեղինակության ամրապնդման գործին, իսկ մյուս կողմից՝ աստիճանաբար աճելով, իրենք Վերածվեցին գիտական մտքի կենտրոնների ազգային ռեսպուբլիկաներում: Միութենական մի շարք ռեսպուբլիկաներում ՄՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Ֆիզիկայի բաղանիք վրա, Վերջին տարիների ընթացքում ստեղծվեցին ինքնուրույն ռեսպուբլիկական Գիտությունների Ակադեմիաներ, ինչպես, օրինակ, Վրաստանում (1941 թ.), Ուզբեկստանում (1943 թ.), Հայաստանում (1943 թ.), Ադրբեջանում (1945 թ.):

Այսպիսով՝ Ուկրաինական, Բելոռուսական Ակադեմիաների շարքին ավելացան Վրաստանի, Հայաստանի, Ուզբեկստանի, Ադրբեջանի և Լատվիայի Ակադեմիաները՝ իրենց մի քանի տասնյակ ինստիտուտներով, լաբորատորիաներով, բազմաթիվ ազգային գիտական կադրերով: Դա լենինյան-ստալինյան ազգային քաղաքականության մի իսկական տրիումֆ է, որը կարող էր իրականանալ միայն սովետական կարգերի շնորհիվ, բոլշևիկյան պարտիայի իմաստուն ազգային քաղաքականության կենսագործման շնորհիվ:

Սա ցանկանում եմ առանձնապես նշել Սովետական Միության Գիտությունների Ակադեմիայի ղերը գիտության զարգացման գործում մեզ մոտ Սովետական Հայաստանում:

Ինչպես հայտնի է, մինչև 1935 թիվը Հայաստանում չկար այնպիսի միասնական գիտական մի կենտրոն, որը կարողանար իր շուրջը համախմբել Հայաստանի գիտական կադրերը, միավորել առանձին գիտահետազոտական հիմնարկները և պլանային, գիտական աշխատանք ծավալել Ռեսպուբլիկայի մասշտաբով, օգտագործելով գիտության նվաճումները երկրի սոցիալիստական վերակառուցմանը նպաստելու համար: Կարող են հարցնել հասարակական Համալսարանը, Կոնստանդուպոլիսի Գիտությունների ինստիտուտը: Պետք է ասել, որ այդ հաստատությունները միայն մասամբ կարող էին կատարել նշված խնդիրը, քանի որ Պետական Համալսարանը նախ և առաջ բարձրագույն ուսումնական հաստատություն է և նրա հիմնական խնդիրը բարձրորակ կադրերի պատրաստումն է, իսկ Կոնստանդուպոլիսի Գիտությունների ինստիտուտը սահմանափակված էր միայն հումանիտար գիտությունների ճյուղերով: Ահա թե ինչու Ռեսպուբլիկայում միասնական գիտական մի կենտրոնի ստեղծումը, որն ընդգրկեր գիտության բոլոր ճյուղերը, հրամայական անհրաժեշտություն էր դարձել:

Երևելով ահա այդ անհրաժեշտությունից, 1935 թ. Հայաստանում հիմնադրվում է ՄՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալ, որի առաջին ղեկավար է նշանակվում ակադեմիկոս Ռուս գիտնական, ակադեմիկոս Լեվինսոն-Լեսինգը: Առաջին շրջանում կազմակերպվում են գեոլոգիական, ֆիզիկական, բիոլոգիական ինստիտուտներ, հողագիտական և հնագիտական

սեկտորներ, իսկ Ավանում, մի ամայի տեղամասում դրվում է բուսաբանական այգու հիմքը:

Խնչպես դժվար չէ նկատել, նորաստեղծ Ֆիլիալը շատ թույլ էր հումանիտար գիտությունների ճյուղերով. բացառությամբ հնագիտական փոքրիկ սեկտորի, այդ գիտությունները ներկայացված չէին Ֆիլիալում, իսկ մասնավորապես Հայաստանի պայմաններում, իր հարուստ պատմական, կուլտուրական անցյալով, դա շատ լուրջ բաց էր: 1938 թ. այդ հանգամանքի վրա ինչպես Ֆիլիալի ղեկավարությունը ակադեմիկոս Հ. Ա. Օրբելու գլխավորությամբ, այնպես էլ Հայաստանի կառավարությունը հատուկ ուշադրություն դարձրին և միջոցառումներ ձեռնարկեցին այդ բացը լրացնելու համար:

Այդ միջոցառումների հետևանքով 1938—39 թվականներին վերջնականապես ավարտվում է Հայկական ֆիլիալի՝ կազմակերպական ձևավորման շրջանը, 1939 թ. ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալն արդեն հանդիսանում էր մի լիարյուն, կենսունակ, բազմաճյուղ գիտական հաստատություն, որն իրավամբ կարող էր կոչվել ՀՍՍՌ գիտական մտքի կենտրոն: 1940 թվականին նշվեց ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի գոյության 5-ամյակը, որ համընկավ Հայաստանում սովետական իշխանության հաստատման 20-ամյակին: Ֆիլիալի հոբելյանական սեսիային մասնակցեց ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի հատուկ ղեկավարներ՝ Ակադեմիայի վիցե-պրեզիդենտ ակադեմիկոս Չուգալովի ղլխավորությամբ և ակադեմիկոսներ՝ Օրբելու, Գրեկովի, Լիսենկոյի, Վուլգինի և մյուսների մասնակցությամբ:

Իր ողջունի խոսքում ակադեմիկոս Չուգալովը նշեց ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալի խոշոր նվաճումները պատմական, երկրաբանական, բուսաբանական և կենդանաբանական գիտությունների ասպարեզում, և միաժամանակ խնդիր դրեց՝ զարկ տալ տեխնիկական և քիմիական գիտությունների զարգացմանը:

Այդ ժամանակ Հայկական ֆիլիալը իր կազմում արդեն ուներ 6 ինստիտուտ—Բիոլոգիական ինստիտուտ՝ 3 սեկտորներով, Քիմիական ինստիտուտ՝ 2 սեկտորներով, Երկրաբանական ինստիտուտ՝ 4 սեկտորներով, Բուսաբանական ինստիտուտ՝ Բուսաբանական այգի Երևանում, իր բաժանմունքով՝ Կիրովականում, Պատմության և նյութական կուլտուրայի ինստիտուտ՝ 2 սեկտորներով, Լեզվի ու գրականության ինստիտուտ, Պատմական թանգարան, Աստղագիտարան, Հիդրո-բիոլոգիական կայան Սևանում, Հողագիտության սեկտոր, Սեյսմիկ կայան և Կենտրոնական գրադարան՝ իր բաժանմունքներով: Ֆիլիալն ուներ իր սեփական տպարանը և հրատարակչական բաժինը:

Հետաքրքիր պատկեր է ներկայացնում գիտական աշխատողների թվի աճումը Հայկական ֆիլիալում այդ տարիների ընթացքում:

1935 թ. Ֆիլիալում աշխատում էին ընդամենը 58 գիտ. աշխատակիցներ, մինչև 1937 թ., երկու տարվա ընթացքում, դիտ. աշխատակիցների թիվը ոչ միայն չավելացավ, այլ, ընդհակառակը, պակասեց 3 հոգով. 1937 թ. վերջին ֆիլիալն ուներ ընդամենը 55 գիտ. աշխատակից, այդ թվում 6-ը պրոֆեսոր և 9-ը՝ գիտությունների թեկնածուներ, իսկ 1939 թվի վերջին գիտական աշխատակիցների թիվը ֆիլիալում հասավ 156-ի, որից 2

ակադեմիկոսներ, 13 պրոֆեսոր-դոկտորներ, 37 գիտությունների թեկնածուներ, Միայն 2 տարվա ընթացքում, 1938—1939 թվերին, ֆիլիալի դիա. աշխատողներին 20 սարգ պաշտպանեցին թեկնածուական և գոկտորական դիսերտացիաներ:

Ֆիլիալում կադակերպվեց հատուկ ասպիրանտուրա, ասպիրանտների թիվը 1939 թ. հասավ 30-ի:

Ես անհրաժեշտ եմ համարում նշել ՍՍՐՄ Գիտությունների Ակադեմիայի կողմից Հայկական ֆիլիալին ցույց տրված խոշոր օգնությունը նյութա-տեխնիկական բազան ամրապնդելու, ինստիտուտները և լաբորատորիաները դիտական սարքավորումով ապահովելու ուղղությամբ, մեր զբաղարանները հայրենական և արտասահմանյան գիտական գրականությամբ հարստացնելու տեսակետից:

Առանց չափազանցության կարելի է ասել, որ Միութենական Ակադեմիան և նրա ղեկավարությունը ոչինչ չէին խնայում Հայաստանում գիտակտն մտքի զարգացման համար, Գիտությունների Ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալը անընդհատ ամրապնդելու և աճեցնելու համար: ՍՍՐՄ Գիտությունների Ակադեմիայի մի շարք իսկական անդամներ—երկրի աչքի ընկնող դիտականներ՝ անմիջական կապ հաստատեցին մեր ֆիլիալի ինստիտուտների հետ և ակտիվ մասնակցություն էին ցուցաբերում այդ ինստիտուտների դիտա-հետազոտական աշխատանքներում. դրանց թվում էին ակադեմիկոսներ Լեվինսոն-Լեսինգը, Կոմարովը, Յոֆեն, Գրեկովը, Լիսենկոն, Լեոն և Հովսեփ Օրբելիները ու մի շարք այլ գիտականներ:

Միութենական գիտական կենտրոնի հետ ստեղծված այդ սերտ կապը շատ բեղմնավոր հետևանք ունեցավ մեր հասպուրիկայում գիտական մտքի զարգացման համար: Հայաստանի բազմաթիվ երիտասարդ գիտական կադրեր հնարավորություն ստացան Ակադեմիայի կենտրոնական ինստիտուտներում բարձրացնելու իրենց գիտական մակարդակը և օգտվելու ականավոր դիտականների հեղինակավոր կոնսուլտացիաներից:

Ակադեմիայի Հայկական ֆիլիալը իր հերթին նպաստեց Ռեսպուբլիկայում եղած մյուս գիտա-հետազոտական հիմնարկների գործունեության տեսական և իդեական մակարդակի բարձրացմանը:

Սնվելով սովետական առաջավոր գիտության ակունքներից, գիտական միտքը Հայաստանում աճեց, փարթամացավ և կանգնեց զարգացման լայն ճանապարհի վրա: Հայաստանի Կոմունիստական (բոլշևիկների) Պարտիայի կենտրոնական կոմիտեի և Կառավարության ամենօրյա հոգատարությունը և ուշադրությունը խրախուսում ու մղում էին մեզ նորանոր նվաճումների և համարձակ հետազոտությունների: Այսպիսով՝ աղյուս աղյուսի հետևից զրվում էր ՀՍՍՐ ապագա Գիտությունների Ակադեմիայի հիմքը: Արդեն 1940—41 թվականներին նշմարվում էին ապագա Ակադեմիայի կոնտուրները: Այդ միտքը ոգևորում ու անձնվեր աշխատանքի էր մղում ոչ միայն Հայաստանի գիտական աշխատողներին, այլ նաև մեր ողջ ինտելիգենցիային, մեր Ռեսպուբլիկայի աշխատավորական լայն մասսաներին:

Ֆաշիստական Գերմանիայի ուխտագրուժ հարձակումը մեր Հայրենիքի վրա ժամանակավորապես հետաձգեց այդ վեհ նպատակի իրագործումը, բայց նա չկարողացավ և չէր կարող խափանել նրա կենսագործումը: Հայ ժողովուրդը, նրա անձնվեր ինտելիգենցիան մահու և կենաց պայքարի ելան

իրենց դարավոր թշնամու՝ գերմանական իմպերիալիզմի դեմ և իրենց հեռուսական պայքարով Հայրենական պատերազմի ճակատներում ու անձնազոհ աշխատանքով թիկունքում արժանացան Սովետական Կառավարության բարձր գնահատականին, եղբայրական ժողովուրդների սիրուն ու համակրանքին։ Ահա թե ինչու Հայաստանի Կառավարությունը հնարավոր համարեց անգամ պատերազմի պայմաններում հարց բարձրացնել Միութենական Կառավարության և Գիտությունների Ակադեմիայի առաջ Հայաստանում Գիտությունների Ակադեմիա ստեղծելու մասին։

ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիան լիովին պաշտպանեց Հայկական ֆիլիալի բազայի վրա Ռեսպուբլիկայում Գիտությունների Ակադեմիա ստեղծելու մասին առաջարկը։ ՍՍՌՄ Ժողովուրդները և Հայաստանի Կառավարությունը ընդունեցին համատեղ որոշում։ 1943 թվականի նոյեմբերի 29-ի պատմական օրը ևրևանում տեղի ունեցավ ՀՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի բացումը։

Մեր Ակադեմիան ծնվեց մեր Մեծ Հայրենիքի կողմից գերմանական ֆաշիզմի դեմ ժողովրդ կատաղի պայքարի օրերին։ Այդ պատմական փաստը մի նոր ապացույց է Սովետական պետության ուժի և հղորության։

Սովետական իշխանությունը ոչ միայն կործանումից փրկեց հայ ժողովրդի բազմադարյան կուլտուրան, ոչ միայն վերածնեց նրա լավագույն տրագիկաները, այլև օգնեց մեր կուլտուրայի ու գիտության հետազադարգացմանն ու բարդավաճմանը։ Մեր ժողովրդի կուլտուրայի վերածնությունը և զարգացման գործում անդնահատելի է եղբայրական ռուս մեծ ժողովրդի դերը։ Հայաստանում գիտական մտքի զարգացման գործում շատ մեծ է ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի դերը։ Ի նշան այդ երախտագիտության՝ Հայկական Ակադեմիայի Ընդհանուր Ժողովին իր անդրանիկ նիստում Ակադեմիայի պատվավոր անդամ ընտրեց ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի պրեզիդենտ, ռուս ականավոր գիտնական Վ. Լ. Կոմարովին։ Շուտով կլրանա մեր Ակադեմիայի կազմակերպման երկու տարին։ Այդ կարճ ժամանակամիջոցում նա աճեց և դարձավ Հայաստանի գիտական մտքի իսկական կենտրոն՝ իր 20 ինստիտուտներով, 7 այլ գիտական հիմնարկներով, մի շարք գրադարաններով, լաբորատորիաներով, մոտ 600 գիտական աշխատողներով, այդ թվում 22 ակադեմիկոսներ, 40 դոկտորներ ու պրոֆեսորներ, 170 գիտությունների թեկնածուներ ու ավագ գիտական աշխատողներ, մոտ 58 ասպիրանտներ։ Եվ այսօր, գիտության այս մեծ տոնի օրերին, ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի 220-ամյա հորելյանի օրերին, Հայկական Ակադեմիան իր հազարանոց կոլեկտիվով, Հայաստանի բոլոր գիտական աշխատողների հետ միասին, իր ջերմագին ողջունն է հղում մեր Մեծ Հայրենիքի գիտական մտքի դիվալոր շտարին, սովետական ժողովուրդների սերն ու համակրանքը վայելող մեր պանծալի Ակադեմիային։

Ամբողջ սրտով ցանկանում ենք սովետական առաջավոր գիտության կոթողին, նրա անխոնջ մշակներին նորանոր հաջողություններ ի բարօրություն մեր Մեծ Հայրենիքի, հանուն մեր Սովետական պետության ուժի և հղորության հետազա մարապնդման, հանուն սովետական առաջավոր գիտության հետազա ծաղկման ու բարդավաճման։